

Cuprins

Capitolul 1.	Faceți cunoștință cu familia	7
Capitolul 2.	Un autocrat la hamam	20
Capitolul 3.	Un subiect strict bărbătesc	38
Capitolul 4.	Sarıyer	51
Capitolul 5.	Casa cea nouă și alte lucruri	69
Capitolul 6.	Scenariul se schimbă	83
Capitolul 7.	Permisie în weekend și mireasa cea nouă	99
Capitolul 8.	Intră în scenă Muazzez	118
Capitolul 9.	Un îndelung bun-rămas	128
Capitolul 10.	Încercăm să construim din nou	143
Capitolul 11.	Sfîrșitul pentru Sarıyer	161
Capitolul 12.	Dezamăgirea unui autocrat	177
Capitolul 13.	99 de kuruși pentru un erou	189
Capitolul 14.	O afacere din săracie	205
Capitolul 15.	Școala de caritate din Kadıköy	221
Capitolul 16.	Cum s-a încheiat ucenicia mea la frizerie	248
Capitolul 17.	Kuleli	271
Capitolul 18.	Mai multe despre Kuleli	288
Capitolul 19.	Calea grea spre maturitate	298
Capitolul 20.	Noua republică	305
Capitolul 21.	O dimineată de Bairam și o călătorie în pustietate	314
Capitolul 22.	Înapoi la Istanbul	328
Capitolul 23.	Proaspătul ofițer	335

Capitolul 24. Ordonanța mea evită o situație de criză, iar Muazzez își găsește un amorez	349
Capitolul 25. Treburi femeiești	357
Capitolul 26. Femeia Înțeleaptă din Eskisehir	365
Capitolul 27. Kütahya și Izmir	374
Capitolul 28. Începutul sfîrșitului	381
Capitolul 29. Familia se destramă	388
Capitolul 30. Adio, Şevkiye	394
<i>Postfață (Ateş Orga)</i>	413
<i>Post-scriptum (Ateş Orga)</i>	445

Irfan Orga, *Portrait of a Turkish Family*

© Ateş D'Arcy-Orga, 2011
All rights reserved

© 2014 by Editura POLIROM, pentru ediția în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvîrșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: Albrecht Dürer (1471-1528), *Familie orientală* (1496)

www.polirrom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:
ORGAN, IRFAN

Portretul unei familii turcești: o poveste din Istanbulul de altădată / Irfan Orga; trad.: Marius-Adrian Haza-paru. – Iași: Polirrom, 2014

ISBN print: 978-973-46-4143-7
ISBN ePUB: 978-973-46-4416-2
ISBN PDF: 978-973-46-4417-9

I. Hazaparu, Marius-Adrian (trad.)

821.512.161-94=135.1
821.111-94=135.1

Printed in ROMANIA

Irfan ORGA

Portretul unei
familii turcești
O poveste din Istanbulul
de altădată

Traducere de Marius-Adrian Hazaparu

POLIROM
2014

Capitolul 12

Dezamăgirea unui autocrat

Moarte.

Deodată, lumea părea plină de acest cuvînt și de zgromotul femeilor bocind. Peste tot în stradă circulau vești despre fiți, frați și tatăi care fuseseră uciși pe front. Acum nimeni nu se mai lua la harță cu vînzătorii ambulanți. Istovite, femeile cumpărau ce-și mai permiteau, băieții tineri plecau să se alăture tatăilor lor în luptă, iar strada era acum în seama țîncilor mucoși, a cîinilor și a pisicilor veșnic flămînde. Fiecare zi aducea vești noi de pe front, despre pierderile groaznice pe care le sufeream, iar trenurile sanitare ale Semilunii Roșii veneau mai iute și mai ticsite ca niciodată, aducînd morții și răniții la Istanbul. Nu era femeie pe străduță care să nu aibă pe cineva pe front; pînă și singurul fiu al văduvei de jos era plecat. Chiar dacă aveai bani să cumperi mîncare, aceasta se găsea mai greu ca oricînd. Piața neagră înfloarea în voie, iar oamenii cădeau din picioare pe străzi din cauza lipsei hranei. Bunica obișnuise să ne trimită provizii de mîncare, dar pînă și ea încetase să mai facă asta. Mama ne pregătea supe dintr-un pumn de linte sau de mazăre uscată ori ne servea fasole simplă, fiartă, punînd la păstrare produsele prețioase precum orezul, făina sau uleiul de măslini pentru vremurile și mai vitrege care se aprobiau. Încă petreceau ore istovitoare la

brutărie, cîteodată întorcîndu-se și cu pîine, dar de cele mai multe ori cu mîinile goale. Iar nouă ne era foame întruna, poftind mereu după bucăți proaspete, cu coajă crocantă, din pîinea pe care nu o puteam obține.

Diminetile eram lăsat singur cu Mehmet și Muazzez. Mehmet era destul de cuminte, dar Muazzez obișnuia să mă aducă la exasperare și să bage spaima-n mine, pentru că țipa așa de tare, că se învinețea la față. Țipa dacă-i clătinam leagănul, țipa dacă nu i-l clătinam, fără să verse vreo lacrimă, țipa ascuțit și fără încetare. Mama lăsa o sticlă de lapte pentru ea, înfășurată într-o bucată de material ca să-l mențină cald, și, exasperat, i-l băgam pe gît, încercînd s-o potolesc, dar fără succes. Într-o dimineață a fost atît de cumplit, că pînă să se întoarcă mama acasă am început și eu să plîng. I-am spus ce se se întîmplase, iar mama a ridicat-o pe Muazzez, acum liniștită, a legănat-o și m-a chemat să văd ce minunătie era.

„O urâsc!”, am izbucnit eu pătimăș, lovindu-mi degetul de la picior de piciorul leagănu lui, iar în momentul în care Muazzez, micuța tirană, mi-a auzit vocea, a început să bocească zgomotos din nou.

Mama s-a supărat din pricina atitudinii mele agresive și, poate ca un fel de răsplată, ne-a trimis pe mine și pe Mehmet să ne jucăm în drum, spunîndu-ne să nu plecăm din dreptul ușii de la intrare. Dar cînd mai tîrziu în ziua aceea bunica ne-a văzut jucîndu-ne, ca s-o citez, ca niște derbedei, a fost așa de scandalizată, încît s-a purtat rece cu mama cît a stat la noi, acuzînd-o că-și crește foarte prost copiii.

Era într-o pasă proastă în ziua aceea, plîngîndu-se că n-o să poată sta mult cu noi, pentru că bătrînul nu se simțea prea bine și în ultimul timp o tot chemase la el la cele mai

imposibile ore din zi și din noapte și își reînnoise solicitarea ca ea să nu ne mai viziteze. A privit-o pe mama cum se căznea să ne facă haine la mașina de cusut și și-a tot băgat nasul pînă acolo, încît aproape că a supărat-o pe mama care, în cele din urmă, n-a mai fost în stare să facă nimic atât timp cît bunica a stat la noi.

În seara aceea a pregătit pentru Muazzez un fel de suzetă ciudată. Era făcută din muselină și umplută cu stafide curate și mi-a spus că, pe viitor, cînd voi fi singur cu ea și va începe să țipe, să-i bag suzeta în gură. M-a mai învățat și niște versuri dintr-un vechi cîntec de leagăn turcesc și nu doar că m-a silit să i le cînt, dar a chemat-o și pe văduvă să-mi audă vocea. Eu eram sigur că versurile aceleia nu vor ajuta cu nimic la liniștirea lui Muazzez, dar mama, regretînd-o pe Înci, a părut aşa de supărată, încît i-am promis că o să încerc. Cîntecul suna aşa:

*Dan dini dan dini dastana,
Danalar girmış bostana
Kov bostancı danayı.
Yemesin lahanyı...*

Nu poate fi tradus, dar se referă la faptul că niște pui de arni au intrat în grădină și la porunca adresată grădinarului de a-i scoate afară înainte ca aceștia să mânânce toate verzele. Cuvintele acestea calde, alinătoare mi-au amintit de Înci și de felul cum le cînta ea încet lui Mehmet deasupra leagănu lui. După cîte îmi aminteam, cîntecul avea puterea de a-l adormi pe Mehmet, și am sperat să aibă același efect și asupra surorii mele. În ziua următoare s-a ivit posibilitatea să-l testezi și am simțit aşa o ușurare cînd am constatat că a funcționat, încît nu știam dacă să rîd sau să plîng și mi-era

frică să fac și una, și alta, ca nu cumva să trezesc din nou îngerașul adormit. Așa treceau zilele, cu bunica mea continuind să ne furnizeze bani și cu mama obișnuindu-se să meargă la piață. De tata se vorbea așa de rar, încât păream să fi uitat cu totul de el, iar dacă bunicii îi venea să-l pomenească, tresăream ca la un șoc – ca și cum ar fi vorbit de cineva mort de mult. Devenise un chip șters, îndepărtat, de care ne aminteam cu greu și pe care bunica îl sentimentalizase atât de mult, încât din descrierea ei exagerată și siropoasă nu era deloc ușor să-l reconstituim pe tata în carne și oase.

Se obișnuise și cartierul cu noi, iar oamenii chiar începuseră să-o salute pe mama. Cîteodată o rugau să-i ajute cu lucruri mărunte, precum să le descifreze o scrisoare de la un birou guvernamental, să răspundă alteia sau doar să le spună cum să scrie una către cei dragi. Orice i-ar fi cerut, ea le răspundea cu bunăvoieță și tact de fiecare dată. Devenise atât de cunoscută pentru aceste trăsături ale ei, încât, în cele din urmă, Bekçi Baba i-a cerut să le dea ea oamenilor veștile proaste pe care pe el nu-l lăsa înima să le spună. Și erau atât de multe de cînd începuse războiul, încât el se obișnuise cu dureea femeilor. Dar Bekçi Baba era bătrîn și blind, iar suferința femeilor îi ajungea la inimă și niciodată n-a transmis vreun mesaj de la Oficiul pentru Război fără să se implice emoțional în durerea destinatarului. Așa că se dăduse bine pe lîngă mama și-i cerea de multe ori sfatul înainte să se prezinte la vreo ușă nefericită. Mama a devenit foarte iubită în cartier. În timp, după ce crescusem mai mare, am văzut cum îi săruțau femeile mîna pe stradă în timp ce-i spuneau din inimă „Melek!” (înger). Dacă bănuia că o familie e înfometată, se ducea acolo cu ceva, prezentînd darul în așa fel încît nimeni nu se

simțea jignit. Era de obicei prima persoană pe care-o găseai la căpătîiul vreunui suferind ori muribund și a ascultat multe instrucțiuni sau mărturisiri rostite în ultimul ceas. Își revârsa toată bunătatea asupra săracilor și mulți au murit cu numele ei pe buze. Avea o compasiune specială pentru șchiopii și mutilații care se întorceau de pe front și nu era niciodată prea obosită ca să răspundă la cererile lor. Presupun că, în raport cu standardele sociale generale din cartier, noi eram considerați înstăriți. Femeile îi spuneau în mod automat „*hanım efendi*” – un titlu care, în vechea Turcie, era folosit numai pentru clasele superioare. Îi cereau părerea despre orice legat de viața lor de familie, fără a se simți stingherite să-i împărtășească detalii mai intime.

Cum anul acela se aprobia de sfîrșit, a început să se îngrijoreze din ce în ce mai mult cu privire la școlarizarea mea, pentru că aveam aproape șapte ani și nu știam absolut nimic. Mă învățase alfabetul și se îngrijise să vorbesc o limbă curată, dar nu știa decât rudimente de aritmetică și puțină franceză de salon, ceea ce nu-mi era suficient pentru lupta cu viața. Majoritatea școlilor din zonă erau închise din cauza lipsei personalului didactic și erau folosite de Semiluna Roșie ca spitale militare pentru tratarea de urgență a victimelor. Așa că după ce mama m-a învățat puținul pe care-l știa, am lîncezit și mintal, și fizic, dar am învățat în schimb cum să curăț cartofi și să le legăn pe sora mea ca să adoarmă.

Iarna a venit devreme, iar puținii cărbuni care se găseau erau de proastă calitate și foarte scumpi. Bunica ne-a ajutat cu o provizie pentru iarnă, pe care noi am completat-o cu butuci, și ne-am îngrămădit lîngă mica noastră sobă în salon – înfrigurați din cauza lipsei unei

alimentații corespunzătoare și din cauza calității proaste a liniilor din care puloverele noastre fuseseră tricotate.

Era multă boală pe străzi, iar moartea îi secera pe bătrâni, infirmi și pe cei foarte tineri. Mama era ocupată cu mersul de la o casă la alta, pentru a oferi sfaturi sau consolare sau pur și simplu pentru a-l ține de mînă pe cel care părăsea această lume. Apoi a venit o vreme când ea însăși a căzut bolnavă și frigurile i-au revenit și, în delirul ei, țipa, dar de data asta nu mai era nici un medic care să-o vadă de mai multe ori pe zi, pentru că aproape toți doctorii plecaseră la război și puținii care rămăseseră erau prea ocupați ca să-i mai viziteze și pe pacienții din cartierele sărace, care plăteau prost.

Dar vecinii au sărit să o ajute. Bătrâne firave arătînd ca niște ciori în hainele lor negre, cu fruntele strîns legate în țarsaf-uri de culoare neagră, stăteau la căpătîiul ei și-i dădeau să bea câte o înghititură de apă sau îi frecau fruntea cu apă de colonie ca să-i mai răcească singele de la suprafață și astfel să-i mai reducă febra. Mîini iubitoare și murdare ne-au spălat, îmbrăcat și hrănit pe noi, copiii, și ne-au aşezat la somn în paturile noastre, apoi au trecut din nou la sarcina mai serioasă de a avea grija de mama. Degete curioase ne căutau pe bîjbîite de păduchi și se retrăgeau dezamăgite că nu găsiseră nici unul. O legănau pe Muazzez cînd era ziua de lungă și-i cîntau „Dini” când voiau să-o adoarmă, iar ea stătea culcată, privindu-i cu ochii ei vioi, strălucitori, și nu plîngea niciodată în prezența lor. Alte ciori negre și slabe se ocupau de spălat în holul întunecat, tăcute și îmbufnate, iar mie îmi era atât de frică de ele, încît obișnuiam să mă furiez printre ele și să stau cocoțat în colțul meu, dorindu-mi ca mama să se facă bine din nou. Cînd venea